

Maidosta maitoon – hankkeen kyselyn tulokset

Maidosta Maitoon -hankkeessa on selvitetty maidontuottajien tietoisuutta ja toimintatapoja piilevistä aineenvaihduntasairauksista erityisesti piilevästä ketoosista. Ensimmäinen kysely tehtiin vuonna 2016 ja toinen syksyllä 2018. Toisessa kyselyssä vastanneiden lehmämäärä oli suurempi ja keskimääräinen tuotos oli noin 400 kiloa korkeampi kuin ensimmäisessä kyselyssä ollen nyt noin 9800 kg. Yli puolet vastanneista oli automaattilypsytiloja. Kyselyyn vastanneiden perusteella ketoosin ja piilevän ketoosin tietämys ja tuntemus on edelleen lisääntynyt.

Taulukko 1: 2018 kyselyyn vastanneet tilat. Suluissa 2016 vuonna vastanneiden osuudet. Molempina kertoina vastaajia oli 71 kpl.

Lehmäluku-määrä	kpl	Osuus vastaajista	Ketoositilojen määrä	Piilevää ketoosia tilallaan epäilee
alle 40	11	15 % (52%)	64 %	73 %
40-70	23	32 % (28%)	78 %	91 %
70-130	23	32 % (20%)	78 %	91 %
yli 130	14	20 %	69 %	100 %
Yhteensä	71		74 %	92 %

Käytännöt liittyen ketoosiin sekä piilevään ketoosiin

Tunnistaminen

Ketoosia sairastavat lehmät tunnistetaan tiloilla hyvin oireiden perusteella. Piilevän ketoosin tunnistaminen on haastavampaa, sillä oireet eivät ole selkeästi havaittavissa. Vastaajista reilu 80 % tunnistaa piilevän ketoosin, noin kolme prosenttia ei tunnista sitä ollenkaan. Kyselyn vastaajista lähes kaikki epäilivät karjassaan esiintyvän piilevää ketoosia. Ensimmäisessä kyselyssä vuonna 2016 vain kaksi kolmasosaa epäili piilevää ketoosia, mutta suurista tiloista silloinkin lähes kaikki.

Yleisimpiä ketoosin ja piilevän ketoosin tunnistamiskeinoja ovat syönnin ja maitomäärän seuranta, joiden jälkeen tulevat eläinten käyttäytymisen tarkkaileminen sekä asetonin hajun havaitseminen eläinten hengityksestä. Kuntoluokkaa tarkkailivat lähes puolet vastanneista. Kolmasosalla vastaajista tunnistuskeinoina olivat ketoositestit (2016 n. 10%:lla), maidon pitoisuuksien tarkkailu ja hedelmällisyysongelmat. 2016 vuonna poikimahalvauksia pidettiin tunnistuskeinona kolmasosalla tiloilla nyt 18 %:lla.

Piilevää ketoosia voidaan havaita erilaisten näytteiden avulla (maito, virtsa ja veri). Kolmannes kyselyyn vastanneista tiloista on mitannut piilevää ketoosia jollain tavoin. Neljäsosa tiloista mittaa piilevää ketoosia liuskan avulla maitonäytteestä. Tunnistamisen apuna käytetään myös lypsyrobotin tuottamaa tietoa: Herd Navigatoria, maitomäärän muutoksia, rasva- ja valkuaispitoisuuksia sekä märehmistietoa. 28 % (2016 45 %) tiloista ei ole mitannut piilevää ketoosia.

Hoito

Ketoosia hoidetaan useimmiten energialiusten avulla ja eläinlääkärin hoidoilla. Ketoositapauksen yhteydessä kolmasosa tiloista muuttaa ruokintaa. Ruokinnan muutoksia ovat esimerkiksi herutuskauden energiaruokinnan lisääminen, väkirehukorjaukset, kuitulisä ja pastat sekä bolukset.

Piilevän ketoosin hoidossa merkittävimmät keinot ovat energialiusten käyttö ja muutokset ruokinnassa. Ruokinnan muutokset ovat pääasiassa energiaruokinnan lisäämistä, väkirehukorjauksia ja muita ruokinnan tarkennuksia. Eläinlääkärin hoidot sen sijaan ovat huomattavasti harvinaisempia kuin kliinisen ketoosin hoidossa.

Taulukko 2: Ketoosien hoito 2018 kyselyssä. %-osuus kaikista vastanneista tiloista.

Mitä toimenpiteitä ketoosin ja piilevän ketoosin ilmeneminen on aiheuttanut?		
	Ketoosi	Piilevä ketoosi
Energialiuosten käyttö	89 %	82 %
Eläinlääkärin hoidot	55 %	17 %
Muutokset ruokinnassa	30%	30 %
Jotain muuta	18 %	12 %
Sairastuneen lehmän poisto	6 %	
Ei ole aiheuttanut toimenpiteitä	3 %	8 %
Eläinten uudelleen ryhmittely	0 %	3 %

Ennaltaehkäiseminen

Ketoosin ennaltaehkäiseminen on taloudellisesti tärkeää. Piilevänä esiintyessään ketoosi muun muassa vähentää maitotuotosta nopeasti ja riski sairastua muihin tauteihin kuten kohtu- tai utaretulehdukseen kasvaa. Myös todennäköisyys ennenaikaiselle poistolle on suurempi.

Ruokinnalliset keinot koettiin tärkeimmiksi ketoosin ennaltaehkäisyssä. Säilörehun merkitys on korostunut ja energialisä on useammin ennaltaehkäisykeinona kuin kaksi vuotta sitten tehdyssä kyselyssä. Tunnutusruokintaa käytetään sen sijaan hieman pienemmällä osuudella tiloista.

Taulukko 3: Ketoosien ennaltaehkäisyn ruokinnalliset keinot. %-osuus kaikista vastanneista tiloista. Suluissa 2016 vuonna vastanneiden osuudet.

Ketoosin ja piilevän ketoosin ennaltaehkäisyn ruokinnalliset keinot:	Ennaltaehkäisykeino käytössä % tiloista
Energialisä poikimisen jälkeen	86 % (66 %)
Lypsykaudella vapaa rehun saatavuus	77 % (75 %)
Poikimisen yhteydessä tarpeenmukaisten lisäaineiden (pastat, bolukset) antaminen	69 % (72 %)
Hyvä säilörehun säilönnällinen laatu	69 % (62 %)
Ruokintasuunnitelmien säännöllinen teettäminen ja niiden noudattaminen	69 % (54 %)
Väkirehutason nosto poikimisen jälkeen	64 % (77 %)
Säilörehuanalysien teettäminen kuukausittain	53 % (28 %)
Säilörehun D-arvo tuotoskauden ja umpikauden vaiheeseen sopiva	51% (27%)
Tunnutusruokinta	41 % (56 %)

Muista kuin ruokinnallisista keinoista yleisimpänä ennaltaehkäisyä ovat säännöllinen sorkkahoito sekä ontumisten hoito ja seuranta. Lehmäryhmille, joilla on erilaiset tarpeet, pyritään myös järjestämään oma osasto (umpilehmät, tunnutettavat, vastapoikineet). Lisäksi kiinnitetään huomiota lehmien elinympäristön toimivuuteen: tarpeeksi riittävän kokoisia parsia ja kuiviketta sekä pitävät, kuivat lattiat.

Taulukko 4: Ketoosien ennaltaehkäisyn muut keinot. %-osuus kaikista vastanneista tiloista. Suluissa 2016 vuonna vastanneiden osuudet.

Ketoosin ja piilevän ketoosin ennaltaehkäisyn muut keinot:	Ennaltaehkäisykeino käytössä % tiloista
Säännöllinen sorkkahoito	77 % (69 %)
Umpilehmille oma osasto tai vierekkäiset paikat parsinavetassa	67 % (54 %)
Ontumisen seuranta ja hoito	51 % (49 %)
Makuuparsi jokaiselle lehmälle	51 % (45 %)
Pitävä ja kuiva lattia	51 % (40 %)
Kuntoluokka umpikaudella keskimäärin 3,5	44 % (43 %)
Väljä parsien mitoitus, riittävä kuivitus	44 % (40 %)
Poikimisen valvonta	34 % (52 %)
Kuntoluokka alkulypsykaudella keskimäärin 3	34 % (34 %)
Ruokintapöytätilaa paljon suhteessa eläinmäärään	34 % (27 %)
Vastapoikineille oma osasto	30 %
Tunnutukseen oma osasto	21 %
Avoimet vastaukset	17 % (25 %)